

НАЦІОНАЛЬНА І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 330.341.1:378.147:373.31

JEL classification: D41; E63; H75

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.008>

Олена ГАРАЩУК,

доктор економічних наук, професор,
начальник відділу комунікацій та міжнародного співробітництва
Державної служби якості освіти України,
вул. Ісаакяна, 18, м. Київ, 01135, Україна,
e-mail: mon7@mon.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5572-5357>

Віра КУЦЕНКО,

доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник
відділу природно-техногенної та екологічної безпеки
Державної установи «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»,
бульвар Тараса Шевченка 60, Київ, 01032, Україна,
e-mail: kutsenkovira@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3102-0744>

КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЬ ДЕРЖАВИ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК У КОНТЕКСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Гаращук О., Куценко В. Конкурентоздатність держави та сталий розвиток в контексті нової освітньої парадигми. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 1. С. 8–21. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.008>

© Олена Гаращук, Віра Куценко, 2021.

Garashchuk, V., Kutsenko, M. (2021). Konkurentozdatnist derzhavy ta stalyy rozvytok v konteksti novoi osvithnoi paradyhmy. [State Competitiveness and Sustainable Development in the Context of a New Educational Paradigm]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, 8–21. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.008>

Анотація

Вступ. Стаття присвячена розкриттю важливого завдання, що нині постало перед Україною, а саме – досягнення конкурентоздатності її економіки. Цього має бути досягнуто на засадах сталого розвитку в основі якого є дотримання балансу можливостей біосфери та соціального й економічного розвитку для задоволення потреб населення. Разом із тим непересічне значення має соціальна сфера і насамперед її освітня галузь.

Мета. Тому метою представленого цієї статтею дослідження є обґрунтування шляхів підвищення як кількісних, так і якісних показників національної економіки за рахунок реалізації нової освітньої парадигми, інтенсифікації соціально-економічного розвитку країни, зростання її конкурентоздатності.

Результати. Поглиблено методичні підходи щодо виявлення тенденцій стосовно впливу соціальної сфери на забезпечення сталого економічного розвитку, досягнення конкурентоздатності держави в контексті необхідності виходу національної економіки на інноваційну траєкторію.

Проаналізовано змістовний компонент сталого соціально-економічного забезпечення. Висвітлено роль у цьому процесі освітньої галузі. Охарактеризовано стан розвитку та ресурсного забезпечення останньої. Виокремлено основні чинники, які сприяють підвищенню виробництва товарів і послуг на інноваційній основі. В цьому зв'язку здійснено аналіз ситуації, яка склалась в Україні щодо підготовки кадрів вищої кваліфікації та діяльності працівників, виконуючих інноваційні розробки.

Запропоновано активно впроваджувати нову освітню парадигму, нові освітні технології, які сприяють зростанню не лише кількісних, але і якісних параметрів соціальної сфери, економіки та суспільства в цілому.

Перспективи. Як впливає з практики економічно розвинених країн, без підвищення освітнього рівня населення неможливо забезпечити підвищення продуктивності праці, а також досягти активного впровадження нових технологій в усі сфери виробництва, разом з ефективним використанням ресурсів, що є важливою передумовою сталого соціально-економічного розвитку нашої держави. Тому перспективним є впровадження Зазначеного у відповідну вітчизняну практику.

Ключові слова: соціальна сфера, гуманітаризація, освітня парадигма, освітні технології, кадри, конкурентоздатність.

Формули: 0, рис.: 0, табл.: 5, бібл.: 15.

Olena GARASHCHUK,

Ds (Economics), Professor,

Department Head of Communications and International Cooperation

State service of education quality of Ukraine,

18 Isaakyana street, Kyiv, 01135, Ukraine,
e-mail: mon7@mon.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5572-5357>

Vira KUTSENKO,

Ds (Economics), Professor,
Honored Scientist of Ukraine,

Chief Researcher of Department of Natural-Technogenic and Environmental Safety
Public Institution «Institute of Environmental Economics
and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine»,
60 Taras Shevchenko Boulevard, Kyiv, 01032, Ukraine,
e-mail: kutsenkovira@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3102-0744>

STATE COMPETITIVENESS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF THE NEW EDUCATIONAL PARADIGM

Abstract

Introduction. *The article is devoted to the disclosure of an important task that now faces Ukraine, namely, the achievement of the competitiveness of its economy. This should be achieved on the basis of the principles of sustainable development, which is based on maintaining a balance of opportunities for the biosphere, social and economic development in order to meet the needs of the population. At the same time, the social sphere, and above all its educational sector, is of enduring importance.*

Purpose of the research. *Therefore, the purpose of the study presented in this article is to substantiate ways to increase both quantitative and qualitative indicators of the national economy through the implementation of a new educational paradigm, intensification of the country's socio-economic development, and the growth of its competitiveness.*

Results. *Deepening of methodological approaches to identify trends in relation to the impact of the social sphere on ensuring sustainable economic development, achieving the competitiveness of the state in the context of the need for the national economy to enter an innovative growth trajectory.*

The content component of sustainable socio-economic support is analyzed. The role of education in this process is highlighted. The state of its development and resource provision is characterized. The main factors that contribute to the increase in the production of goods and services on an innovative basis are highlighted. In this regard, the analysis of the current situation in Ukraine regarding the training of highly qualified personnel and the activities of employees performing innovative developments has been carried out.

It is proposed to actively introduce a new educational paradigm, new educational technologies that contribute to the growth of not only quantitative, but also qualitative parameters of the social sphere, economy and society as a whole.

Prospects. *As follows from the practice of economically developed countries, without raising the educational level of the population, it is impossible to ensure the growth of labor*

productivity, as well as to achieve the active introduction of new technologies in all spheres of production, together with production, together with the efficient use of resources, which is an important condition for the sustainable socio-economic development of our country. Therefore, it is promising to introduce this experience into domestic practice.

Keywords: *social sphere, humanization, educational paradigm, educational technologies, personnel, competitiveness.*

Formulas: 0, fig.: 0, tab.: 5, bibl.: 15.

*Ми відповідальні не лише за те, що ми робимо, але і за те, чого не робимо.
Ж. Б. Мольєр*

Постановка проблеми. Наразі одні з найважливіших завдань, які нині є перед Україною, – це досягнення її конкурентоздатності, забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. Його основою є дотримання балансу можливостей біосфери та соціального й економічного розвитку для задоволення потреб населення. Як зазначається у доповіді Міжнародної комісії з питань екології та розвитку ООН «Наше спільне майбутнє», останнє має бути не за рахунок умов життя майбутніх поколінь [1].

Дослідженість проблеми. Шляхи забезпечення конкурентоздатності української держави та підвищення показників її соціально-економічного розвитку вивчали у своїх дослідженнях багато науковців, зокрема О. Амоша, Ю. Бойчук, С. Вовканич, Б. Данилишин, М. Долішній, К. Корсак, В. Огнев'юк, Ю. Саєнко та ін.

Проте чинні в означеному контексті проблеми ще не зовсім вирішенні. Так, скажімо, за валовим внутрішнім продуктом на душу населення та за життєвим рівнем населення наша країна посідає останнє місце в Європі.

Тому **метою** нашого дослідження є обґрунтування шляхів підвищення як кількісних, так і якісних показників, насамперед шляхом реалізації нової освітньої парадигми, інтенсифікації соціально-економічного розвитку країни, зростання її конкурентоздатності.

Виклад основного матеріалу. У 1980 р. у доповіді «Стратегія збереження світу» американські науковці (Єва Бальфур та Веєсон) вперше вжили термін «сталий розвиток» щодо освіти [2, с. 20]. З останнім пов'язана й конкурентоздатність держави. Водночас сучасний стан соціально-економічного розвитку України характеризується незавершеністю становлення національної економіки. Перехід до ринкової економіки відбувається з великими труднощами, що негативно впливає на процес становлення конкурентоздатної економіки. В Україні, особливо в умовах пандемії коронавірусу, знижується життєвий рівень її жителів. Фізичне руйнування продуктивних сил випереджає відтворення науково-технічного та інтелектуального потенціалу. І, на жаль, Україна посідає перше місце у світі за темпами вимирання населення.

В цих умовах украї важливим є не лише виявлення об'єктивних і суб'єктивних причин, що зумовили такий стан, а й обґрунтування шляхів подолання зазначених проблем.

Так, відомо, що між розвитком економіки, досягненням конкурентоздатності держави, з одного боку та розвитком освіти, з іншого, існує кореляційний зв'язок. Освіта забезпечує сталий розвиток, якщо сама розвивається на новій сталій основі. Тож не дивно, що ще у 2005 р. Європейська комісія ООН видала документ «Стратегія освіти для сталого розвитку», в якому зазначено, що освіту задля сталого розвитку потрібно розглядати як процес, який охоплює всі елементи життєвої сфери [3].

У цьому контексті особлива роль відводиться новій освітній парадигмі, яка має розширити місце людини в сучасному світі та соціальну роль освіти у вирішенні ключових проблем людства, зокрема щодо системи взаємодії освіти із суспільством тощо.

Вказаний підхід є перспективним в аспекті ефективного та раціонального використання ресурсів країни, насамперед людських, що має визначати стійкість життєвої траєкторії як окремої людини, так і суспільства загалом [4]. Зазначена траєкторія формується на соціоінноваційній основі. Відомо, що відтворення сукупної робочої сили перебуває в діалектичному зв'язку з процесом інтенсифікації суспільного виробництва. Досвід розвинених країн свідчить, що ефективність вказаного процесу залежить від дотримання таких принципів:

- стратегічного підходу до управління людським потенціалом на основі динамічного його розвитку;
- інноваційності, яка заснована на визнанні інноваційної якості людського потенціалу;
- інвестиційності, що полягає в розумінні економічної віддачі від капітальних вкладень у людський розвиток;
- якості трудового життя, що передбачає збагачення змісту праці, розширення професійних функцій, підвищення рівня професіоналізму і конкурентоспроможності зайнятого населення;
- розвитку, який потребує створення умов для безперервного навчання й зростання рівня трудового потенціалу на основі розкриття інтелектуальних, творчих і підприємницьких здібностей громадян завдяки збільшенню обсягів компетенцій та підвищення мотивації як для досягнення загальнодержавних цілей, так і для задоволення особистих потреб;
- професіоналізації управління, заснованого на необхідності розвитку спеціальних служб з управління людським розвитком у країні, а також на підвищенні організованого статусу та рівня професійної компетентності фахівців, здатних виконувати складні аналітичні, управлінські, соціальні, освітні функції;
- визнання людського розвитку як одного з пріоритетних чинників зміцнення конкурентоспроможності та соціально-економічного розвитку держави [5, с. 119];
- успішного використання досягнень науки і техніки, нововведень, підвищення технічної насиченості виробництва тощо.

Вказані нововведення зумовлюють цілеспрямований потік соціальних (соціокультурних, організаційних, економічних) і техніко-технологічних змін як на конкретному підприємстві, так і в країні загалом, сприяючи зростанню обсягів конкурентоздатної продукції.

Зазначимо, що новація – це ідея нового, а інновація – це запровадження останнього, розповсюдження та використання новацій для задоволення потреб як окремої людини, так і суспільства загалом. Це є процесом поєднання з даною новацією змін, у тому числі у соціокультурному середовищі, в якому відбувається життєвий цикл інновацій [6; 7; 8].

Швидкість і якість означених змін великою мірою залежить від освітнього рівня населення, перш за все зайнятого у виробництві. Основною метою інноваційної діяльності є вирішення протиріч між старим і новим й на цій основі досягнення економічного та соціального прогресу. Соціальні інновації тоді стають реальними, якщо вони:

- забезпечені інвестиціями;
- мають цілеспрямований характер;
- набувають таких форм упровадження, як соціальні проекти і соціальні реформи.

XXI ст. – це століття інноваційних технологій, науково-технічної інформації, що становить основу нових технологій. У практичній діяльності інновації сприймаються як процес застосування значної кількості науково-технічних розробок, для впровадження яких потрібні значні інвестиції, щоб задовольнити потреби людини. Варто мати на увазі, що і в потребах, і в задоволенні останніх відбуваються суттєві зміни. Скажімо, нерідко те, що раніше було традицією, може повернутись до суспільного життя як інновація. Причини цього, на думку П. Друкера, можуть бути такими:

- раптова зміна ситуації;
- виникнення протиріччя між ними;
- зміна вимог у певному процесі виробництва або споживання;
- прогалини у структурі виробництва та ринку товарів і послуг;
- нові знання (відкриття, винаходи, раціоналізація) як імпульс до нововведень;
- структурні демографічні зміни тощо.

Інновації характерні для всіх видів діяльності, зокрема для сфери матеріального виробництва, для сфери послуг, для розвитку гуманітарної сфери. Закон України «Про інноваційну діяльність в Україні» визначає засади створення умов не лише для технічних, а й для соціальних інновацій. Останні позитивно впливають практично на всі сфери соціального життя, сприяючи при цьому:

- відродженню і примноженню соціальних та культурних цінностей;
- забезпеченню соціальних трансформацій суспільства;
- зростанню людського, у тому числі трудового потенціалу;
- підвищенню якості освітніх, медичних, культурних та інших послуг;
- наближенню вітчизняних соціальних стандартів до відповідних стандартів розвинених країн Європи;
- узгодженню суб'єктивних та об'єктивних регуляторів інноваційної активності;
- активному впровадженню управлінських технологій у здійснення соціально-економічних процесів тощо [9; 10].

Активізація соціо-інноваційної діяльності сприяє зростанню інтелектуального потенціалу країни, збільшенню її конкурентоздатності. Досягається вона тоді, коли базується на міцних знаннях, для досягнення яких, як зазначалось вище, необхідні відповідні, насамперед фінансові ресурси (табл. 1).

**Динаміка видатків зведеного бюджету України на
соціально-культурні галузі за 2005 – 2019 рр., млн грн**

Показники	Роки				2019 р. до 2005 р., разів
	2005	2010	2015	2019	
Видатки, без кредитування					
Освіта	26801,8	79826,0	114193,5	238758,7	8,8
Духовний і фізичний розвиток	3449,8	11525,4	16228,3	31550,1	10,6
Охорона здоров'я	15476,5	44745,4	71001,1	128384,6	8,6

Джерело: [11, с. 210].

Незважаючи на те, що за вказаний у табл. 1 період видатки зведеного бюджету на розвиток освіти, як і інших галузей соціально-культурної сфери, суттєво зросли, вони ще є вкрай недостатніми. Фінансування освіти та культурно-освітньої діяльності в Україні відбувається за так званим залишковим принципом.

Наша країна значно відстає від країн Європейського Союзу за показником перерозподілу валового внутрішнього продукту. В Україні він сягає 35–40%, тоді як, наприклад, у Німеччині – 47,4%, у Франції – 53,2%, у Швеції – 60%. А це, безперечно, стримує розвиток практично всіх видів інновацій, а саме:

- продуктивних, спрямованих на створення нових видів товарів і послуг, упровадження нових технологій обслуговування;
- організаційних, пов'язаних із розвитком інфраструктури та її модернізацією;
- маркетингових та управлінських, які передбачають застосування електронної системи управління.

Маркетингові інновації – це інноваційні способи планування та здійснення певної діяльності щодо управління поведінкою споживачів. П. Друкер зазначає, що маркетинг – це концепція управління фірмою, в центрі якої перебуває покупець, клієнт з їхніми потребами та запитами. Завдання фірми, підприємства – якнайкраще задовольнити ці потреби.

Цьому сприяє маркетинговий менеджмент – один із видів інноваційного менеджменту, використання якого позитивно впливає на забезпечення сталого розвитку, переорієнтацію соціально-економічного розвитку на інноваційні засади шляхом:

- активізації діяльності державних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування на впровадження соціальних інновацій;
- посилення ролі інвестиційної складової державного та місцевого бюджетів;
- запровадження програмно цільового управління;
- реформування соціальної сфери, яке має здійснюватися в результаті застосування різних чинників для активної участі в процесах як тих, хто безпосередньо отримує від реформування вигоду, так і тих, хто втрачає вигоду.

А тому трансформація соціальної сфери, всіх її складових має здійснюватись відбуватись так:

- моніторинг інноваційних змін;

– публічне обговорення здійснюваних трансформаційних процесів;
 – індивідуальний супровід зазначених процесів у соціальній сфері, спрямованих на забезпечення сталого розвитку на інноваційній основі. Останньому сприяють наукові розробки та дослідження, кількість яких в Україні суттєво зменшилась (табл. 2).

Як видно із табл. 2, особливо значне зменшення відбулось у кількості дослідників, що, безперечно, негативно позначилось на виробництві конкурентоздатної продукції – відповідних товарів і послуг.

Таблиця 2

Динаміка кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок за 2017 – 2019 рр., осіб

Показники	Роки			2017–2019 рр., + , -
	2017	2018	2019	
Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, од.	94274	88128	79262	-15012
з них:				
дослідники	59392	57630	51121	-8271
техніки	9144	8553	7470	-1674
допоміжний персонал	25738	21945	20671	-5067

Джерело: [11, с. 425].

Цьому певною мірою послуговували негативні процеси, які відбувались в освітній сфері. Так, останнім часом зменшується кількість студентів у закладах вищої освіти (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка кількості студентів вищих навчальних закладів у розрахунку на 10 тис. населення 2010/11н. р. – 2019/20 н. р., тис. осіб

Показники	Навчальні роки				2010/11 н. р. – 2019/20 н. р., + , -
	2010/11	2015/16	2017/18	2019/20	
Кількість осіб, які навчались у коледжах, технікумах, училищах	79	53	49	41	-38
Кількість осіб, які навчались в університетах, академіях, інститутах	465	322	314	302	-163

Джерело: [11, с. 115].

Подібна тенденція також характерна для підготовки аспірантів (табл. 4).

Таблиця 4

Підготовка аспірантів у 2010–2019 рр.

Показники	Роки			2019 р. до 2010-2018 рр., + , -
	2010	2015	2019	
Кількість наукових установ і закладів вищої освіти, які мають аспірантуру, на кінець року	530	490	417	-113

продовження таблиці 4

Кількість аспірантів на кінець року, осіб	34653	28487	25245	-9408
Кількість осіб, зарахованих до аспірантури	10626	9813	7381	-3245
Кількість осіб, які закінчили аспірантуру	8290	7493	2913	-5377

Джерело: [11, с. 127].

Загалом, освіта, як відомо, виконує багато функцій, серед яких: формування передумов для інноваційного розвитку економіки країни та сприяння здійсненню розбудови конкурентоспроможної держави. Водночас сама освітня сфера має перейти на інноваційний шлях розвитку, що потребує активного впровадження нової освітньої парадигми, що передбачає:

- оновлення навчальних планів, адаптованих до сучасного періоду розвитку світової та вітчизняної економіки;
- формування в учнів, студентів інноваційного мислення, знань і компетенцій відповідно до вимог міжнародного ринку праці;
- активне впровадження в усі ланки освіти (навчання та виховання) інноваційних технологій, нестандартних інноваційних ідей.

Цьому, скажімо, у закладах вищої освіти сприяє активне використання потенціалу наукових і технологічних парків, бізнес-інкубаторів, залучення до їхньої діяльності не лише професорсько-викладацького складу навчального закладу, а й студентів. Це є одним із елементів реформування системи освіти, реалізації нової освітньої парадигми, спрямованої на:

- формування інтелектуального потенціалу країни;
- підготовку кадрів, здатних до професійної діяльності в економічній та соціальній сферах інноваційного типу. А тому зміст навчальних дисциплін має адаптуватись до потреб інноваційного розвитку економіки та суспільства. Досягнення конкурентоздатності держави, підготовки конкурентоспроможних фахівців потребує;
- забезпечення закладів освіти високопрофесійними педагогічними кадрами, які здатні до творчого пошуку. Цьому має сприяти використання нових технологій та Інтернету в процесі навчання педагогами, реально сприяючи особистому зростанню вихованців. Новітні технології відкривають шлях до нового типу навчання [12].

Серед новітніх (інноваційних) технологій мають набути поширення такі, як:

- методи проєктів;
- індивідуальні освітні траєкторії;
- тьюторство (індивідуальне наставництво) тощо.

Активне використання останніх дає змогу педагогу застосовувати широкі можливості для урізноманітнення навчального процесу. Саме все це разом з Інтернетом сприяє налагодженню освітньої діяльності в нинішній період пандемії коронавірусу.

В ринкових умовах, а також в умовах глобалізації важливо, щоб випускники начальних закладів мали не лише глибокі теоретичні знання, а й практичні навички, були озброєні аналітичними здібностями, інноваційним мисленням, здатністю до моделювання проблем, з якими, приміром, випускнику навчального закладу доведеться стикатись, а також з пошуком шляхів успішного розв'язання останніх.

В цьому контексті важливо використовувати позитивний досвід інших країн. Скажімо, в Німеччині і Франції значні кошти спрямовуються на соціальний захист студентів і кар'єрну підтримку професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти. В Німеччині створено центр професійної освіти – концерн «Сіменс», випускники якого після закінчення навчального закладу, маючи значний практичний досвід, можуть оперативнo вливатися у виробничий процес та забезпечувати зростання його ефективності. Саме досвід багатьох високорозвинених країн, зокрема у сфері підготовки конкурентоздатних фахівців, свідчить про успішне використання наявних у закладах вищої освіти парків наукового, дослідницького і технологічного характеру, ефективна діяльність яких сприяє:

- інтеграції закладів освіти, науки, підприємств;
- формуванню у студентів потреби щодо оволодіння ними новими видами сучасного обладнання на виробництві;
- розвитку інноваційного підприємництва у закладах освіти;
- поліпшенню взаємодії ринку освітніх послуг і ринку праці [13; 14].

Проте, не дивлячись на те, що в Україні на забезпечення останніх спрямовані наступні документи, зокрема: Державно-цільова науково-технічна та соціальна програма «Наука в університетах на 2005–2010 роки», Закони України «Про освіту», «Про наукові парки», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інші, в діяльності українських вищих навчальних закладах освіти зазначені парки ще не набули належного розвитку.

А це означає, що сучасний стан науково-технічного прогресу, який забезпечив би конкурентоздатність держави, потребує нових підходів до успішного й прискореного розв'язання проблем, які наразі притаманні практично всім складовим освітньої сфери, зокрема: інфраструктурної, фінансової, кадрової тощо. При цьому не слід забувати, що «кадри вирішують все».

Тобто забезпечення подальшого соціально-економічного розвитку України потребує перш за все підготовки висококваліфікованої, конкурентоздатної робочої сили, спроможної забезпечити сталий розвиток країни. Новий тип працівника повинен володіти високим рівнем економічної, професійної, технологічної культури, що потребує збільшення витрат на виконання наукових досліджень і розробок. Допоки вони є вкрай недостатніми (табл. 5).

Таблиця 5

Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за джерелами фінансування і за видами робіт у 2019 році, млн грн

Показник	Усього	у тому числі на виконання		
		фундаментальних наукових досліджень	прикладних наукових досліджень	науково-технічних (експериментальних) розробок
Витатки на виконання наукових досліджень і розробок	17254,6	3740,4	3635,7	9878,5
Кошти бюджету	6724,7	3425,2	2013,5	1286,0

продовження таблиці 5

Кошти організацій сектору вищої освіти	3,7	0,5	1,5	1,7
--	-----	-----	-----	-----

Джерело: [11, с. 427].

Наслідком такого підходу є те, що наразі професійно-кваліфікаційний склад працівників, скажімо, економічної сфери не задовольняє потреби різних галузей життєдіяльності держави, не відповідає запитам виробництва і потребам інноваційного розвитку, інтересам гармонійного розвитку особистості та зростанню високої освіченості нації – важливого чинника забезпечення конкурентоздатності держави. Однією з причин цього, на наш погляд, є те, що в Україні повільно впроваджується нова освітня парадигма, що освітня галузь тривалий час не належить до пріоритетних у сфері ресурсного забезпечення. Рівень оплати праці освітян все ще є одним із найнижчих серед галузей. Водночас, наприклад у працівників банків, сфер фінансування і кредитування, доходи у 4-5 разів перевищують доходи працівників освітньої сфери.

Водночас у зв'язку зі слабкою матеріально-технічною базою закладів освіти в Україні інтенсивність праці освітян у нашій країні значно вища, ніж, скажімо, у США, а рівень її оплати у сотні разів є нижчим. Середньомісячні доходи, наприклад, професора США вищі, ніж у водія міського автобуса у 4 рази, працівника промисловості – втричі.

Подібні тенденції характерні також для Німеччини, Великобританії, Франції, інших країн Європейського Союзу, Японії тощо.

Внаслідок такого оцінювання праці вчителя, вихователя, викладача закладу вищої освіти в Україні відбувається:

- зниження престижу освіти й знань;
- посилення міграції з України високоосвічених кадрів;
- погіршення професійно-кваліфікованої та вікової структури працівників перш за все в тих галузях, які забезпечують інноваційний і сталий розвиток країни, її конкурентоздатність [15].

Висновки. Отже, як показує світова практика, без належного оцінювання знань, без підвищення освітнього рівня населення неможливо забезпечити підвищення продуктивності праці, досягти активного впровадження нових технологій в усі сфери виробництва й ефективного використання ресурсів, що є важливою передумовою для сталого соціально-економічного розвитку нашої держави.

Література

1. Гаращук О. В., Куценко В. І. Якісна освіта – об'єднуюча сила української держави. Київ : Вид-во Європейського університету, 2020. 303 с.
2. Крамаренко А. Ідеї освіти для сталого розвитку як основні орієнтири процесу формування еколого орієнтованого фахівця початкової освіти. *Молодь і ринок*. 2015. № 5 (124). С. 19–23.
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» : Указ Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/52015-18245>

4. Амоша О. І., Землянкін А. І., Моїсеєв Г. В. Сучасні підходи щодо здійснення взаємодії академічної науки, освіти і промислового виробництва. *Економіка та держава*. 2007. № 3. С. 4–7.
5. Третяк В. П. Управління розвитком соціальної інфраструктури України в умовах глобалізації : моногр. / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : ХНУ ім. В. І. Каразіна, 2014. 317 с.
6. Шевченко В., Савченко І. Підготовка кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів. *Професійно-технічна освіта*. 2017. № 3. С. 18–22.
7. Стойчик Т. Підготовка конкурентоздатних фахівців у закладах професійної освіти: практичний аспект. *Професійно-технічна освіта*. 2018. № 2. С. 35–38.
8. Висоцька Л. Інформаційно-освітнє середовище у підготовці майбутніх фахівців. *Професійно-технічна освіта*. 2018. № 2. С. 39–42.
9. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І., Ільїн О. О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів : навч. посіб. Київ : ДУТ, 2014. 140 с.
10. Тридід О. М., Світлична В. С. Активізація людського капіталу в системі професійної підготовки. *Новий Колегіум*. 2011. № 2. С. 49–54.
11. Статистичний щорічник України за 2019 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2020. 465 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf
12. Кучинський М. Модернізація професійно-технічної освіти в контексті розвитку людського капіталу України на період до 2020 року. *Професійно-технічна освіта*. 2017. № 1. С. 5–9.
13. Мудра О. Особливості взаємодії ринку освітніх послуг та ринку праці. *Схід*. 2012. № 5 (119). С. 35–40.
14. Огаренко Т. Ю. Аналіз особливостей попиту на освітні послуги з метою прогнозування. *Вища школа : наук. практ. видання*. 2009. № 10. С. 86–98.
15. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Вип. 41. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. 505 с.

References

1. Garashchuk, O. V. & Kutsenko, V. I. (2020). *Yakisna osvita – obyednuyuucha syła ukrayinskoyi derzhavy* [Quality education is the unifying force of the Ukrainian state]. Kyiv: European University Publishing House [in Ukrainian].
2. Kramarenko, A. (2015). *Ideyi osvity dlya staloho rozvytku yak osnovni oriyentyry protsesu formuvannya ekoloho oriyentovanoho fakhivtsya pochatkovoyi osvity* [Ideas of education for sustainable development as the main guidelines of the process of forming an environmentally oriented specialist in primary education]. *Molod' i rynok – Youth and the market*, 5 (124), 19-23 [in Ukrainian].
3. President of Ukraine (2015). *Ukaz Prezydenta Ukrayiny «Pro Stratehiyu staloho rozvytku «Ukrayina – 2020»» № 5/2015 vid 12 sichnya 2015 roku* [Decree of the President of Ukraine «On the Strategy of Sustainable Development « Ukraine

- 2020»» № 5 / 2015 of January 12, 2015]. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/52015-18245> [in Ukrainian].
4. Amosha, O. A., Zemlyankin, A. I. & Moiseyev, H. V. (2007). Suchasni pidkhody shchodo zdiysnennya vzayemodiyi akademichnoyi nauky, osvity i promyslovoho vyrobnytstva [Modern approaches to the interaction of academic science, education and industrial production]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 3, 4-7 [in Ukrainian].
 5. Tretyak, V. P. (2014). Upravlinnya rozvytkom sotsialnoyi infrastruktury Ukrayiny v umovakh hlobalizatsiyi [Management of development of social infrastructure of Ukraine in the conditions of globalization]. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
 6. Shevchenko, V. & Savchenko, I. (2017). Pidhotovka kvalifikovanykh robotnykiv sfery posluh v umovakh yevrointehratsiynykh protsesiv [Training of skilled workers in the service sector in the context of European integration processes]. *Profesiyno-tekhnichna osvita – Vocational and technical education*, 3, 18-22 [in Ukrainian].
 7. Stoychyk, T. (2018). Pidhotovka konkurentozdatnykh fakhivtsiv u zakladakh profesiynoyi osvity: praktychnyy aspekt [Training of competitive specialists in vocational education institutions: practical aspect]. *Profesiyno-tekhnichna osvita – Vocational and technical education*, 2, 35-38 [in Ukrainian].
 8. Vysotska, L. (2018). Informatsiyno-osvitnye seredovyshe u pidhotovtsi maybutnikh fakhivtsiv [Information and educational environment in the training of future professionals]. *Profesiyno-tekhnichna osvita – Vocational and technical education*, 2, 39-42 [in Ukrainian].
 9. Vyshnivskyy, V. V., Hnidenko, M. P., Haydur, H. I. & Ilyin, O. O. (2014). Orhanizatsiya dystantsiynoho navchannya. Stvorennya elektronnykh navchal'nykh kursiv ta elektronnykh testiv: navchal'nyy posibnyk [Organization of distance learning. Creating e-learning courses and e-tests: a textbook]. Kyiv: DUT [in Ukrainian].
 10. Trydid, O. M. & Svitlychna, V. S. (2011). Aktyvizatsiya lyudskoho kapitalu v systemi profesiynoyi pidhotovky [Activation of human capital in the system of professional training]. *Novyy Kolehium – New college*, 2, 49-54 [in Ukrainian].
 11. State Statistics Service of Ukraine (2020). Statystychnyy shchorichnyk Ukrayiny za 2019 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2019]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf [in Ukrainian].
 12. Kuchynskyy, M. (2017). Modernizatsiya profesiyno-tekhnichnoyi osvity v konteksti rozvytku lyudskoho kapitalu Ukrayiny na period do 2020 roku [Modernization of vocational education in the context of human capital development of Ukraine for the period up to 2020]. *Profesiyno-tekhnichna osvita – Vocational and technical education*, 1, 5-9 [in Ukrainian].
 13. Mudra, O. (2012). Osoblyvosti vzayemodiyi rynku osvitnikh posluh ta rynku pratsi [Features of the interaction of the market of educational services and the labor market]. *Skhid – East*, 5 (119), 35-40 [in Ukrainian].
 14. Oharenko, T.Yu. (2009). Analiz osoblyvostey popytu na osvitni posluhy z metoyu prohozuvannya [Analysis of the peculiarities of the demand for educational

- services for forecasting purposes]. *Vyshcha shkola: naukovu praktychne vydannya – Higher school: science. practice. edition, 10*, 86-98 [in Ukrainian].
15. Editorial Board (2015). Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi ta innovatsiyni metodyky navchannya u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiya, teoriya, dosvid, problem. *Zbirnyk naukovykh prats'*. Vypusk 41 [Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems. Collection of scientific works. Issue 41]. Kyiv-Vinnytsia: Firm «Planer», Ltd [in Ukrainian].

Статтю отримано 28 березня 2021 р.

Article received March 28, 2021